

habentur inter impressos in bibliotheca sanctorum Patrum editionis Coloniensis, sub falso nomine Petri Blesensis. Alii in bibliotheca Sancti Victoris Canoniorum Regularium divi Augustini, Littera Q. Q. 49, codice optimæ notæ. Inscrubuntur : *Sermones magistri Petri Comestoris*, incipiuntque : *Hodie charissimi, Adventus Domini tempus ingreditur, ex cujus sanctitate temporis*, etc. Item alii ibidem, Littera Q. Q. 22 : *Sermones magistri Petri Comestoris*. Incipiunt : *Sermo primus in Purificatione beatæ Virginis. Adorna thalamum tuum, Sion*, etc. *Legimus ubi majus donum scientiæ, ibi gravius periculum culpæ*, etc. Nam ut videre est, alio atque alio modo procedunt in diversis mss. codicibus, ut Cantabrigiæ in aula Pembrochiana, codd. 48; n. 1 et 3; 76, num. 1. Ibidem sermones habentur in Segia Galliarum Bibliotheca, cod 4389, 4390, 4391. In Colbertina Parisiensi, codicibus 3690, 4028, atque alibi, ut in bibliotheca Majoris Monasterii Turonensis ter, codicibus D, 2, D, 3, D, 4; in bibliotheca Conchensi, littera M, 1, et in bibliotheca monasterii Aureæ Vallis, ordinis Cisterciensis, in ducatu Luxemburgensi, cod. 69. Habent autem hanc specialem finiendi formulam sermones Petri Comestoris, qua facile ab omnibus aliis distingui possunt, nempe quod semper finiunt per hæc vel æquipollentia verba, ex speciali affectione sui auctoris : *Præstante Jesu Christo Domino nostro, Rege nostro, Judice nostro, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem*; vel alias : *Quod ipse præstare dignetur Jesus Christus, Dominus noster, Rex noster, Judex noster, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem*. Possunt qui voluerint experiri an verum dixerim in sermonibus qui habentur sub nomine *Petri Blesensis* sæculo xii, parte 1 *Bibliothecæ Veterum, Patrum* editionis Coloniensis, anni 1618, et qui versæ ad Petrum Comestorem spectant. Nam ex quinquaginta et uno qui illic leguntur, unicus solus hoc Comestoris modo non finitur, atque haud dubium ex errore transcribentis.

De anno autem quo mortuus est Comestor, controvertitur maxime. Vult enim ac scribit Vincentius Bellocensis, cum aliis, illum obiisse anno 1160, quod falsum omnino est. Narrat autem Robertus Antissiodorensis in Chronico. anno 1178 *obiisse magistrum Petrum Comestorem*, reclamantibus tamen nonnullis, qui eum volunt vitam traduxisse usque ad annum 1198. Hæc volunt Regulares Canonici Sancti Victoris ad muros Parisienses, apud quos sepultus est, ex commentariis suis domesticis, sed recentibus et mendosis : quibus accessit et Labbeus Jesuita recens., in Disserta-

lione historica *De scriptoribus ecclesiasticis*. Verum, ut recte observat Cæsar Egassius Bullæd in historia sæculi quarti *Universitatis Parisiensis*, fol. 443, quis credat Robertum fore viginti annorum numero lapsum? præsertim cum et Petrum Comestorem nosset saltem de fama, si non de facie, et iisdem temporibus floreret. Addas Petrum Comestorem cancellarium Universitatis Parisiensis in cancellariatu mortuum, ergo ante annum 1198. cum anno 1196 Petrus Pictaviensis, ejus post Hilduinum in cancellariatu successor, subscripserit cuidam instrumento, ut habet sæculum iv *Historiæ dictæ Universitatis*, pag. 767, in Catalogo illustrium Academicorum. Denique inter Petrum Comestorem et Petrum Pictavinum medius Hilduinus collocandus est; ex quo conficitur recte ab Roberto canonico S. Mariani Antissiodorensis, ad annum 1178 referri mortem Petri Comestoris. Sed utrumque sit, de eo sic habet Robertus ad annum præfatum : *Petrus Comestor, famosissimus doctor, obiit, qui testamento sapienter disposito, cuncta quæ habuit, pauperibus et ecclesiis prorsus distribuit. Hujus sepulchro hoc epitaphium apud Victorinos habetur insculptum.*

Petrus eram, quem petra tegit, dictusque Comestor. Nunc comedor, vivus docui, nec cesso docere, Mortuus, ut dicat qui me videt inoimeratum : Quod sumus iste fuit : erimus quandoque quod hic est.

Loquantur de Petro Comessore plurimi, Henricus G. ndavensis in libro suo *De viris illustribus*, et Aubertus Miræus in scholiis suis ad hunc librum, in *Bibliotheca ecclesiastica*; Robertus Bellarminus et Philippus Labbeus, uterque in opere suo *De scriptoribus ecclesiasticis*, quibus hic multa addimus; Antonius Possevinus in *Apparatu sacro* tom II, pag. 247, verbo *Petrus Comestor*, quem anno 1160, floruisse ait, et recte ad nostram chronologiam hoc loco stabilitam, revocantes quæ de eo scripsimus in *Supplemento De scriptoribus ecclesiasticis*, pag. 462 ubi eum ad annum 1190 collocaveramus; Gerardus Joannes Vossius, lib. ii *De historicis Latinis*, cap. 53; sæculum iv; *Historiæ Universitatis Parisiensis*, ad annum 1151, pag. 261, et ad annum 1169, pag. 374; denique anno 1178, pag. 445, quo eum mortuum esse censet, sicut et in Catalogo illustrium Academicorum, pag. 764; Guilhelmus Cavus in *Historia litteraria scriptorum ecclesiasticorum*, ad annum 1170, pag. 682, ubi cum errore vulgari illum anno 1198 mortuum putat.

NOTITIA ALTERA.

(FARRIC., *Bibliotheca mediæ et infimæ Latinitatis*, t. V, p. 401.)

Petrus, cognomine Comestor, sive Manducator, D *Mangeur* Gallis, inde dictus, si Trithemio (1) credimus, quod *Scripturarum auctoritates in suis sermonibus et opusculis crebrius allegatas quasi in ventrem memoriæ manducavit*. Trecensis ex presbytero ac decano Ecclesiæ patriæ cancellarius Parisiensis, denique in recessu ad Canonicos S. Victoris Parisiensis, diem obiit an. 1178, xii Kal. Novembr., ubi hoc ei positum Epitaphium, apud Germanum Briccum in descriptione Lutetiæ tomo II, pag. 188, et alios multos relatum :

(1) Cap. 380, de S. E. Ridiculum id videtur Labbeo, t. II, p. 199. Sed verissima interdum etiam videmus esse quæ sunt ridicula.

Petrus eram etc. (Vide supra).

Scripsit *Historiam Scholasticam* ad Guilelmum archiepiscopum ab anno 1169 ad 1175 Senonensem; sive librorum Veteris et Novi Testamenti historicorum breviarum quoddam, scholæ usu probatum, adjectis subinde præter expositionem variis non tantum ex Josepho et probatæ fidei, sed etiam ex apocryphis atque ethnicis scriptoribus. Vide Joannis Rainoldi censuram apocryphorum librorum, tomo I, pag. 477 et 1239 seq. Prodiit Reutlingæ 1473, magni folii forma, et Argent. 1483, 1502,

Basilie 1486, fol.; Parisiis 1513, 4°; Haganoæ 1519, fol.; Lugduni 1526, 4°; 1543, 8°. In antiquis editionibus nullum librorum sive xvi, ut Labbeus et Caveus, sive xx, ut Trithemius et Simlerus, vestigium, sed tantum librorum historicorum historiae distinguuntur, ut historia Genesios per capita 115, historia Exodi per capita 78, etc. Sic in Novo Testamento historia evangelica per capita 198, et historia Actuum apostolorum per capita 127. Novissime hoc opus recusum Venetiis 1728, dictatumque reverendissimis et sanctissimis Patribus concilii, quod tunc celebrabat Beneventani. Exstat et Gallica versio (2) ante ducentos excusa annos siue temporis nota et loci, cum iconibus ligno descriptis, in-fol., duobus voluminibus, dicata Carolo VIII ab interprete Guiars de Moulins. Vide Richardi Simonis *Historiam criticam Novi Testamenti*, lib. II, pag. 19 et 320, ubi notat eandem versionem ex recentiore recognitione et interpolatione prodiisse Parisiis an. 1545. *Rhythmis Saxonici* jussu Henrici landgravi Thuringiæ sæculo XIII expressa usque ad Samuelis tempora: exstat ms. et memoratur in catalogo bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis, pag. 163. Memoratur et Sanderus in *Bibliotheca Belgica* ms. pag. 285. *Historiam Scholasticam* versibus *Rhythmicis Teutonicis* descriptam per Jacobum van Mierlandt, circa annum 1271. Denique in compendium eam redegit Gualtherus Hunte, Anglus Carmelita. Vide Vossium pag. 434 et 635.

(2) Rich. Simon Tom. II, Hist. Crit. du Nouveau Testament pag. 320. *Il n'y avait rien en ce temps-là de plus grand ni de plus estimé pour l'Écriture sainte que le Pierre Comestor, qui a été traduit dans plusieurs langues de l'Europe. On ne lisait la Bible*

Commentarium in Epistolas Pauli ms. in bibliotheca Sorbonica exstat Parisiis testatur Jacobus le Long. in *Bibliotheca exegetica*, pag. 683.

Ex tractatu brevi *De penitentia*, ms. in Bibliotheca Angliæ Lambethana, et ex *Sermonum* volumine in eadem Bibliotheca, quod vocat pulcherrimum, loca quædam affert Henricus Warthonus in *Auctario ad Usserii Historiam dogmaticam*, pag. 407 et 353.

De *Sermonibus* Comestoris sive illis qui sub *Petri Blesensis* (2) leguntur nomine, sive aliis et de cxiv illis qui servantur in bibliotheca Longipontis, orlennis Cisterciensis, in episcopatu Suessionensi, et in bibliothecis aliis Galliæ Angliæque, vide Oudinum tomo II, pag. 1527 seq.; Bulæum *Hist. Academiæ Parisiensis*, tomo IV, pag. 374 seq.; *Nova Litteraria maris Balthici*, A. 1678, pag. 246.

Sermones lxxviii nuper venierunt Hafniæ in *Bibliotheca Rostgaardiana*, pag. 461.

Sermonem de immaculata B. Virginis conceptione editum esse Antwerpæ 1536, ex ms. codice bibliothecæ Anglicanæ, notat Labbeus tomo II *De S. E.*, pag. 200.

Ut venæ etiam Comestoris specimen a me lectori offeratur, en *Decastichen in laudem B. Mariæ Virginis*, quod servarunt Vincentius Bellov. xxix, 1, *Speculi hist.*, et Antoninus Florentinus *Summæ hist.* tit. 18, cap. 8, tom. III, pag. 77.

Si fieri posset, etc, vide notitiam priorem col. 1045.

que de la manière qu'elle était dans ce compilateur, et avec ses gloses. Cet usage a duré longtemps en France.

(2) *Bibliot. Patrum* Tom. XXIV. edit. Lugdun. pag. 1385.

ERUDITISSIMI VIRI MAGISTRI PETRI COMESTORIS HISTORIA SCHOLASTICA. OPUS EXIMIUM

Magnam sacræ Scripturæ partem quæ et in serie et in glossis crebro diffusa erat breviter complectens, nunc denuo, mendis plurimis purgato, breviationibus exclusis, accurateque correctâ in lucem prodiit, reverendissimo P. Mag. Fr. Emmanueli NAVARRO, Benedictino, in Salmanticensi academia doctori theologo, Vespertinæ cathedræ moderatori,
S. Vincentii collegii abbati et Catholicæ Majestatis a sacris concionibus dicatum.

(Matriti, ex officina Antonii-Gonzalez de Reyes anno M. DC. XC. IX, in-4°. Cum privilegio.)

EPISTOLA NUNCUPATORIA.

Reverendissimo P. Mag. Fr. Emmanueli Navarro, Benedictino, in Salmanticensi Academia doctori theologo, Vespertinæ cathedræ moderatori, S. Vincentii collegii abbati, et Catholicæ Majestatis a sacris concionibus, etc.

Historia Scholastica, Rev. admodum Pater, et sapientissime mag., opus a M. Petro Comestore ante